

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'.
ΑΡΙΘ. 27

Εν Πειραιεὶ Ἰούλιος
1885

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΚ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΔΑΝ ΚΑΙ ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΟΥ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΥ
ΥΠΟ
Ν. ΚΑΖΑΖΗ

(Συνέχ. ὅδε ἀριθ. φύλ. 26)

Ὑπάρχουσιν ιδεώδη, σκέψεις, αἰσθήματα, ἀποτυποῦντα προφανῆ τὰ ἔχνη τῆς ἐπιδρασεως ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωνιζομένου ἀτόμου. Ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος ἐκδηλοῦται πλήρως διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἰνα κατανοήσης τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἔχεις ἀνάγκην τῆς μουσικῆς θυρίδος, ἣν ἐξήτει ὁ Μώμος παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἵνα μὴ δύναται ν' ἀποκρύψωσιν οὗτοι τὰ ἐνδόμυχα αὐτῶν. Τοιοῦτόν τι συνέβαιεν ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ ρήτορος, ὅστις ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας ἐνθουσιώδους ἀκροατηρίου εἶχε κατέλθει ἀπὸ τοῦ βήματος. Ὡχρὰ, ἀλλ' ἀνήσυχος μορφή, ἐκδηλοῦσα ζωηρὸν πνεῦμα, πρὸς τὸ ιδεώδες τείνον, διαβιβρωσκόμενον ὑπὸ τῆς ἀκαταπαύστου διψῆς τῆς πραγματώσεως τοῦ ιδεώδους τούτου, ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας, ἀφ' οὗ εἶνε δυσχερὴς ἡ πραγματώσις διὰ τῆς λογικῆς καὶ τῆς συζητήσεως, ἐπεβλήθη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανείας ἐπὶ τοῦ ὁμίλου ἐκείνου. Ὁ νέος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὁ μετὰ τοσαύτης πεποιθήσεως ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα, ἵνα διατυπώσῃ τὴν λύσιν δυσχερεστάτων καὶ κινδυνωδεστάτων προβλημάτων, ὁ λεπτὸς ἐκεῖνος ὄνειροπόλος, ὁ τολμῶν νὰ προκαλέσῃ θανάσιμον ἀγῶνα ἐναντίον ἰσχυροῦ καθεστώτος, ἐπὶ ἀσφαλεστάτων ἐρειδόμενου θεμελίων, τῆς ἱστορικῆς παρα-

δόσεως, τοῦ συγχρόνου κύρους, τῆς ὑλικῆς δυνάμεως καὶ τῆς καθολικῆς ἀποδοχῆς, ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῷ ἀκατάβλητον βεβαίως δύναμιν, ἥτις πλήρως ἀπεικονίζετο ἐπὶ τῆς ὄντως διακεκριμένης φυσιογνωμίας του. Ζῶν ἐν μέσῳ λαοῦ πεπολιτισμένου καὶ συζητοῦντος, ἐφαίνετο ὅτι ἦτο προωρισμένος νὰ διαπρέψῃ ἄνευ μεγάλων δυσχερειῶν. Τὸ κοινωτικὸν ζήτημα ἤρξατο ἀπὸ τινος χρόνου καθιστάμενον τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν, ἐν τοῖς μάλιστα δὲ διὰ τὴν Γερμανίαν. Ὑπῆρχεν ἐπομένως εὐρὺ στάδιον ἐργασίας διὰ τοὺς τολμηροὺς ἐκείνους χαρακτῆρας, τοὺς ἐλθόντας εἰς ρῆξιν πρὸς τὸ καθεστῶς. Ὁ λαὸς ἐν ταῖς δημοκρατίαις δὲν ἐρωτᾷ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς πραγματώσεως καινοφανοῦς τινὸς ιδέας· νεωτεριστικὸς συνήθως, ἀσπάζεται πᾶν ὅ,τι εἶνε πολέμιον πρὸς τὸ παρὸν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Θουκυδίδου μέχρι τῆς σήμερον εἶνε βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις· ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀφοσίωσις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, τοὺς καινότροπα δόγματα διδασκοντας, εἴτε εἰλικρινεῖς, εἴτε ἀπαταιῶνας.

Τοιαῦτα ἀκαριαίως ἐσκέφθη κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὅποτε παρετήρησα ἀνερχόμενον ἐπὶ τοῦ βήματος τὸν δευτέρον προαγγελθέντα ρήτορα τῆς ἐσπερινῆς συνεδρίας, τὸν ἐργάτην σιγαροποιὸν Σχιούλτσε. Ἀντίθετος ὢν καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὸν προαγορεύσαντα, εἶχε τὸν τύπον τελείου Γερμανοῦ ἐργάτου. Λιπόσαρκος, ἀλλ' ἐστερημένος πάσης ἐκφράσεως, ἐφαίνετο καταβιβρωσκόμενος ὑπὸ μίσους ἀκορέστου, ἢ κατεληγμένος ὑπὸ ιδεώδους τάσεως πρὸς ἄνωτερον καὶ εὐγενέστερον κόσμον. Ἐκ τῆς τάξεως, εἰς ἣν ἀνήκειν, ἥς ἐκ καταγωγῆς ἔφερε τὴν κακὴν μοῖραν, τί ἐξήτει αὐτός, προσήλυτος τῆς κοινωνιστικῆς δημοκρατίας, τί ἐσκέπτετο, ἐπιθυμῶν τὴν καταστροφὴν τῶν καθεστώτων, ἀδιαφορῶν δὲ διὰ τὰ ἐνδεχόμενα ἀποτελέσματα; Ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ αὐτοῦ

ανάπτυξις ἐκράτει αὐτὸν ἐντὸς κοινοτάτων ἀπόψεων. Ὁ ὀρίζων αὐτοῦ ἦτο λίαν περιορισμένος, ἢ μᾶλλον δὲν εἶχε τοιοῦτον. Οὐδεμία ἰδέα βεβαίως ἀνησύχνησεν αὐτὸν καὶ ἐτάραξεν, ἢ μόνον τὰ ἐνστικτα τῆς τάξεως, τάξεως ἐν μόνον ἐλαττήριον ἐχούσης κατὰ καθεστῶτος, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ πολέμιον, τοῦ μίσους τὸ ἐνστικτον. Ἀλλὰ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ὑπῆρξαν ἀείποτε τὰ πρῶτιστα ὄργανα τῶν στάσεων, τῶν ἀνατροπῶν, τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν μεταμορφώσεων. Καὶ στεροῦνται μὲν πειστεως εἰς τὴν ἰδέαν, ἣν ὑπηρετοῦσι, στεροῦνται ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλ' ἐχουσι τὸν φανατισμὸν ὑπὲρ αὐτῆς, πανίσχυρον ἐλαττήριον, δυνάμενον νὰ ὑπαγορεύσῃ αὐτοῖς τὰ ἐσχάτα ἐν πάσῃ στιγμῇ. Δὲν ἐπιχειρῶ τὴν φυσιολογικὴν ἀνάλυσιν ἢ τὴν παθολογικὴν ἐξέτασιν τῆς τάξεως ταύτης, ἥτις ἔχει βεβαίως μεγάλας ἀρετάς, ἀλλ' ἀμόρφωτος συνήθως οὖσα, ἀπαιδευτος, μὴ ἔχουσα ἀσφαλεῖς ἠθικὰς βάσεις, ἔνεκα πλημμελοῦς ἀνατροφῆς, καὶ οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς, καὶ πολιτικῆς, δὲν παρουσιάζεται ἐστερημένη ἐπίσης κακιῶν. Ἀλλοτε ὁ ἐργάτης, εἴτε ἐν τῇ πόλει, εἴτε ἐν ταῖς ἐξοχαῖς, συνεδέετο στενωτάτα μετὰ τοῦ παρέχοντος αὐτῷ ἐργασίαν, ἀπετέλει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μέλος τῆς οἰκογενείας, μεθ' ὅλα τὰ κρατοῦντα τιμαριωτικά ἔθιμα. Ὑπὸ τοιοῦτον καθεστῶς ἐτύγχανε θρησκευτικῆς τινος ἀνατροφῆς, εἰ καὶ ἦτο ἐστερημένος καὶ τῆς ἐλαχίστης πνευματικῆς μορφώσεως· ἡ δὲ θρησκεία ἀπεκάλυπτεν αὐτῷ ἐν ταῖς μεγαλαῖς θλίψεσι καὶ δοκιμασίαις τοῦ βίου τὰς μυστικὰς ἀλλ' εὐφροσύνους ἀπόψεις καὶ ἐλπίδας ἄλλου κόσμου, διὰ τὴν κτῆσιν τοῦ ὁποίου παρεσκευάζετο ἐν τῇ κοιλίᾳ ταύτῃ τοῦ κλαυθμῶνος. Ἀλλὰ σήμερον τί ἀπέμεινεν ἐκ τῆς ἀρχαίας ταύτης πίστεως; Ὁ δισταγμὸς, ὁ καταλαβὼν τὰς ἀνωτάτας κοινωνικὰς τάξεις, ἡ ἀμφιβολία περὶ τε τοῦ ἐνεστώτος καὶ τοῦ μέλλοντος, ἡ ἀπαισιοδοξία, καὶ κατὰ θεωρίαν καὶ κατὰ πράξιν, ἐτάραξαν τὴν συνείδησιν τῶν εὐρυτέρων κοινωνικῶν κύκλων, διέφθειραν τὴν καρδίαν των, ἀπεπλάνησαν τὸ πνεῦμα των. Αἱ ἐπιδημίαι δὲν φεῖδονται ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς τάξεως· φέρουσι πάντοτε γενικὸν χαρακτήρα, ἀδιακρίτως προσβάλλουσαι ἐν τῇ καταστρεπτικῇ αὐτῶν ἀνελίξει. Ἐκ δὲ δισταγμὸς προσβάλλει τὰ ιδεωδέστατα τῶν πνευμάτων, ἐξίσου θέλει προσβάλλει τὰ ἀκαλλιέργητα, τὰ αἰσθανόμενα πάθη μόνον καὶ ἐνστικτα, ἀντὶ ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων. Οὕτως ἡ πρώτη ἀναρχικὴ Σειρὴν δύναται νὰ ἀποπλανήσῃ αὐτά, ἔτι δὲ μᾶλλον ἰσχυρῶς, καθ' ὅσον εἶνε μᾶλλον ἀκόλαστος, αἰσθητικὰ καθ' ὅλοκληρίαν προβάλλουσα θέληγητρα. Τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ σύγχρονος ἀνατρεπτικὴ κίνησις ἐν Εὐρώπῃ: Ἐλλειψίς πίστεως, Ἐλλειψίς ἠθικῆς μορφώσεως, ἰδεωδους, ἐπιτρέπουσα ἄρα πᾶσαν τολμηρὰν τάσιν ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς κοινωνικῆς ἀνωμαλίας, ἥτις οὐδέποτε δύναται νὰ ἐκλίπῃ τέλεον ἀπὸ τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων. Μετὰ ταῦτα, ἡ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος πρώτη κραυγὴ κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας ὡς κλοπῆς, κατὰ τῆς οἰκογενείας, ὡς μὴ ἐπιτρεπούσης τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα καὶ τὴν εἰς πάντας ἴσῃ ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς, ἄνευ δυσχερείας

θέλει τύχει ζηλωτῶν καὶ προσηλύτων. Εἶνε δ' οὗτοι κατὰ τοσοῦτον φανατικώτεροι, καθ' ὅσον ἐλαύνονται ὑπὸ τῶν ἐνστικτῶν τοῦ αἰσθητισμοῦ καὶ τοῦ πάθους. Καὶ τίς δύναμις εἶνε ἰκανὴ νὰ θέσῃ φραγμὸν κατὰ τῆς ἀναρχικῆς τῶν καιρῶν τούτων παλιρροίας; νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς πλανωμένους πρὸς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς πίστεως, τῆς ἐργασίας, τῆς ἀλληλεγγύης, ἥτις βασιίζεται οὐχὶ ἐπὶ τοῦ μίσους τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν ὑφισταμένων δικαίῳ προσόντων προσωπικῆς ἰκανότητος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς συνδιαλλαγῆς αὐτῶν καὶ τῆς συνεργασίας; Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶνε ὁ κλῆρος τοῦ μέλλοντος. Ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν καθεστῶς, τὸ θεμελιούμενον ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος, δυσὶν θῆκετον: Ἡ θέλει κατισχύσει ὁ ἀριθμὸς, τὸ ποσόν, ἡ ὕλική δύναμις, ἡ φυσικὴ βία, ἢ αὖ ἐπέλθῃ ὁ καταβιβασμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς ὑποδεστέραν βαθμίδα πνευματικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐργασίας, ἐν τῇ στεριώσει ταύτῃ πάσης γενναίας ἀρχῆς καὶ ὑψηλῆς τάσεως· ἢ, διοργανουμένης τῆς δημοκρατίας διὰ τῆς προσηκούσης συνδιαλλαγῆς τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ δρωσῶν ἀντιθέτων δυνάμεων, τοῦ λόγου καὶ τοῦ συμφέροντος, τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος, ἀναγνωρίζομένου τοῦ πνεύματος ὡς τοῦ ὑψίστου παράγοντος παντὸς ἐν τῷ βίῳ σκοποῦ, θέλει ἐπέλθῃ ὄντως ἡ προσήκουσα τάξις ἐν τῷ βίῳ, ἡ θεμελιουμένη ἐπὶ τῆς καθολικῆς πάντων τῶν ἀνθρώπων συμπράξεως καὶ συνεργασίας.

Ὁ ἐργάτης σιγαροποιὸς Σχιούλτζε ἀνῆλθεν εἰς τὸ αὐτοσχέδιον ἐκείνο βῆμα· καὶ ἀνῆλθεν, οὐχὶ διὰ νὰ συζητήσῃ βεβαίως, πολλῶ δ' ὀλιγώτερον νὰ διδάξῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκχυθῇ εἰς ὀργὴν κατὰ τοῦ καθεστῶτος, νὰ ἐκδηλώσῃ τὸ μῖσός του κατ' αὐτοῦ, τὸ μῖσος τῆς τάξεως, ἀφ' ἧς ἐξήρχετο, καὶ ἧς διεξεδίκει τὰ δίκαια. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, δυνάμενοι νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς τὰ θύματα τῆς κοινωνικῆς συμφορᾶς, μὴδ' ἡμέραν ἐντροφίσσαντες ἐν τῷ φωτὶ τῆς εὐδαιμονίας, ὅτινες ἐπόθησαν μόνον, ἐφθόνησαν, ἐμίσησαν ἐν τῇ στερήσει, ἀλλ' οὐδέποτε νῆφράνθησαν. Ἐφαγον τὸν ἄρτον αὐτῶν, οὐχὶ ἐν τῷ ἰδρωτὶ μόνον, ἀλλ' ἐν τῇ καταφρονήτει, ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ἐν τῷ ἐξευτελισμῷ. Οὕτως ἀνεπτύχθη ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν, μεταδοθὲν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, αἰσθημα μίσους καὶ ἀποστροφῆς κατὰ τῆς καθεστηκυίας τάξεως. Πᾶσα ἄρα πρόκλησις πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῆς εὐμενοῦς θέλει τύχει ἀκροάσεως. Ἐκ τοιούτων κατ' ἐξοχὴν στοιχείων στρατολογοῦνται ἀείποτε οἱ ζηλωταὶ τῆς κοινωνικῆς καταστροφῆς, πρόθυμοι νὰ παράσχωσι τὴν συνδρομὴν των εἰς πᾶσαν νεωτεριστικὴν ἀποπειραν τῆς κοινωνικῆς δημιουργίας. Ὅπως δὲν ἐκλείπουσιν ἀπὸ τοῦ σταδίου τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως οἱ Σόλωνες, οἱ Γράκχοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀνελίξει τῆς ἀνθρωπότητος, ποῦ μὲν διὰ τῆς συζητήσεως καὶ τῆς νομοθεσίας, ποῦ δὲ διὰ τῆς βίας καὶ τῶν ἐπαναστάσεων ζητοῦντες ν' ἀποκαλύψωσι τοὺς νέους ὀρίζοντας, χιμαίρικοι μεταρρυθμισταί, ἢ ἀδιάλλακτοὶ ἀνατροπεῖς, οὕτω δὲν ἐκλείπουσι καὶ τὰ ὄργανα αὐτῶν, ἐνώπιον οὐδενὸς προσκόμματος δισταζόντα νὰ

ἐκδικήσωσι τὰς ἀδικίας τοῦ παρελθόντος. Ὁ ἐργάτης, ὁ ἀποχειροβίωτος, θεωρεῖ ἑαυτὸν κοινωνικὸν Παρίαν ἀπέναντι τῆς εὐημερίας τῶν περὶ αὐτόν, οὐδ' ἀπεχθάνεται ὡς ἀδικούντας, καὶ ὧν δὲν ἤθελε διστάσει νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐξόντωσιν. Οὕτω διεξήχθη μέχρι τῆς σήμερον ὡς μὴ ὥφελεν ὁ ἱστορικός ἀγὼν τῆς ἀνθρωπότητος :

Ἐπῆλθεν ἤδη πλήρης ἡσυχία ἐν τῇ αἰθούσῃ. Ὁ δ' ἐργάτης ρήτωρ ἤρξατο ἀμέσως προσφωνῶν τοὺς ἐν αὐτῇ συναδελφούς του διὰ τῶν ἐπομένων.

« Ἀδελφοὶ καὶ ἐταῖροι,

« Ἡ νίκη τοῦ Σεδάν, ὑπὸ τὸν βαρὺν καὶ θανάσιμον κρότον τῶν πυροβόλων, ἐδημιούργησε τὴν νέαν αὐτοκρατορικὴν Γερμανίαν, τῆς ὁποίας τὴν ἐνότητα ἐορτάζει ὁ γερμανικὸς λαὸς σήμερον. Ἀλλ' εἰς τίνα χρεωστεῖται ἡ νίκη αὕτη, τοὺς καρπούς τῆς ὁποίας ἄλλοι κατ' ἐξοχὴν δρέπουσιν. Μέγας, μοναδικὸς ἀγωνιστὴς εἶνε ὁ γερμανικὸς λαός, διὰ τοῦ ἰδρώτος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ ὁποίου θριαμβεύουσιν οἱ προνομιούχοι. Ἡ ἐπιτυχία ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς ἡμᾶς, τοὺς ἐργαζομένους, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν μεγάλην μερίδα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἀλλ' οἵτινες εἴμεθα ἀπόκληροι πάσης συμμετοχῆς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς γερμανικῆς πατρίδος, καθήκοντα μόνον ἔχοντες, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἀντίστοιχα δικαίωματα. Μία μόνον τάξις εἶνε ὁ κυριώτατος παράγων ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ ἐργασίᾳ τῆς νεωτέρας κοινωνίας, ὁ ἐργάτης, ὁ ἀντιπροσωπεύων ἀπασαν τὴν σύγχρονον κίνησιν καὶ ἐνέργειαν, ὁ λαός, ὁ μέχρι τῆς σήμερον οἰκτρῶς καὶ ἀναξίως περιφρονούμενος παρὰ τῶν κρατούντων. Δικαίως εἰς τῶν μεγίστων πολιτικῶν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἐκ τῆς καταγωγῆς καὶ ἐκ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ οὐδαμῶς ἀνήκων εἰς τὰς τάξεις ἡμῶν, ἀπεκάλεσε τὸν δέκατον ἑνατον αἰῶνα τὸν αἰῶνα τῶν ἐργατῶν. Πᾶν ὅ,τι τελεῖται φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ ἐργάτου, ἄνευ τοῦ ὁποίου ἡ κοινωνικὴ δύναμις ἤθελεν εἶναι ἐλαχίστη καὶ περιωρισμένη. Καὶ ἐν τούτοις, κατὰ θεωρίαν μόνον ἡ νεωτέρα ἱστορικὴ τάξις ἀνήκει εἰς τὸν ἐργάτην· πράγματι διατελεῖ ἔτι οὗτος ὁ αὐτὸς Παρίας, ἄνευ δικαιωμάτων, ὑφιστάμενός τὸν σιδηροῦν ζυγὸν τῆς πλουτοκρατίας. Οἱ ἐργαταὶ τῶν τελευταίων ἐπαναστάσεων ἐκαυχήθησαν, ὅτι ἐνίκησαν, ὅτι κατέστρεψαν τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς τοῦ τιμαριωτισμοῦ, τὸ βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀνισότητος. Ἀλλὰ δὲν ἐνόησαν, ὅτι ἐδημιούργησαν ἀμέσως ἐτέραν κοινωνικὴν τάξιν, ἐξίσου ἀπορρέουσιν ἀπὸ τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς ἀδικίας. Οἱ πατέρες ἡμῶν εἰργάζοντο ὑπὲρ τῶν τιτλοφόρων κομήτων καὶ βαρόνων τοῦ τιμαριωτισμοῦ· ἀλλ' ἡμεῖς ἐργαζόμεθα ἤδη ὑπὲρ τῶν νεωτέρων βαρόνων τοῦ χρυσοῦ. Ἦσαν εὐτυχεῖς τοῦλάχιστον ἐκεῖνοι, διότι ἀπαίδευτοί ὄντες καὶ ἀμόρφωτοι, δὲν εἶχον ἄλλας ἀνωτέρας τάσεις πνευματικᾶς, ἢ τὴν καθημερινὴν αὐτῶν ὑπαρξίν. Ἀλλ' ἡμεῖς, οἱ νεώτεροι Παρίαι, εἰς τοὺς ὁποίους ζητοῦσι νὰ δώσωσι πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, νὰ χειραφετήσωσιν ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν προλήψεων τὸ πνεῦμα ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι αἰσθανόμεθα τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ πραγματοποιήσωμεν αὐτὰ

ὑπὲρ ἡμῶν, εἴμεθα δυστυχέστεροι ἐκείνων. Ποθοῦμεν μόνον, καὶ ποθοῦμεν τοὺς καρπούς τῆς ἐργασίας μας καὶ τοῦ ἰδρώτός μας. Ἀρχόμεθα τῆς ἐργασίας πρὸ τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ περατοῦμεν αὐτὴν μετὰ τὴν Δύσιν, ὥχροι δὲ, κατὰκοποι, μεταβαίνομεν εἰς τὴν τρώγλην, τὴν ὑγρὰν, τὴν ἀνήλιον, ἐν τῇ ὁποίᾳ θέλομεν εὑρεῖ τὴν οἰκογένειαν ἡμῶν, ἐπίσης δυστυχῇ καὶ πάσχουσιν, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ χορηγήσωμεν εἰς αὐτὴν τὰ προσήκοντα μέσα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς εὐτυχίας. Ἐξ ἐναντίας, πέριξ ἡμῶν ὁ προνομιούχος, ὁ κεφαλαιούχος, ἐντροφεῖ καὶ εὐωχεῖται ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας μας, καρπῶν, ἀποσταζόντων αἷμα καὶ ἰδρῶτα. Καὶ τοῦτο καταλείται κοινωνικὴ ἰσότης, ἐλευθερία, δικαιοσύνη, πολῦτιμα ἐχέγγυα, ἀναγεγραμμένα μόνον ἐν τῷ νεωτέρῳ κώδικι, ἀλλὰ μὴ πραγματοποιούμενα. Τί ἀποδίδει εἰς ἡμᾶς ἡ κοινωνία, τί παρέχει ἡ πολιτεία ἀπέναντι τῆς ἐργασίας; Τὴν ὕβριν, τὴν καταφρόνησιν, τὴν ἀδιαφορίαν. Εἴμεθα τὰ ὄργανα τῶν ἀπολαύσεων τῆς, δι' αὐτὴν μόνον ἔχοντες ὑπαρξίν. Ἀλλὰ σήμερον ἐννοοῦμεν νὰ ζήσωμεν ἐλευθέρως καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τὸν δι' ὅλους κοινὸν ἥλιον. Εἶνε καιρὸς ἡ ἐργασία νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν νόμον αὐτῆς εἰς τὸ κεφάλαιον, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἰσότης νὰ θριαμβεύσωσι κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀνισότητος. Καταστραφῆτωσαν πάντα τὰ προσκόμματα, συντριβῆτωσαν πᾶσαι αἱ ἐναντίαι δυνάμεις. Κατὰ τίνα τρόπον θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν πραγματοποίησιν τῶν πόθων μας, τῶν δικαίων μας, ἐδίδαξαν ἤδη οἱ μεγάλοι προφῆται τῆς νέας κοινωνικῆς ἀναγεννήσεως ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας, μεταξύ τῶν ὁποίων λάμπει, περιβεβλημένος ἀνέσπερον φῶς δόξης, ὁ κατ' ἐξοχὴν φίλος καὶ συνήγορος τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ὁ Φερδινάνδος Λασσάλ. Ἄς ἐργασθῶμεν ὅλοι νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον αὐτοῦ. Οἱ καιροὶ δὲν περιμένουσιν. Ὁ ἐργάτης κατενόησεν ἤδη ἐν πολλαῖς χώραις τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποστολὴν, ἃς προσπαθήσωμεν δὲ νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐπ' ἀγαθῷ τὰς δυνάμεις μας. Εἴμεθα ἐν τῇ γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ πολιτικὸν κόμμα, καὶ ὡς τοιοῦτοι δυνάμεθα σήμερον ἢ αὔριον νὰ ἐπιδράσωμεν ἐπὶ τῆς πολιτείας, νὰ καταστήσωμεν αὐτὴν ἐπὶ τέλους ὄργανον καὶ ἀντιπρόσωπον τῶν ἐργατικῶν συμφερόντων. Ἐχομεν τὴν δύναμιν τοῦ ἀριθμοῦ σήμερον· αὔριον δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὸ δίκαιον τῆς ἐν τῇ γερμανικῇ πολιτείᾳ ἀρχῆς, ἂν θελήσωμεν νὰ συνδεθῶμεν πρὸς ἀλλήλους, τοιοτοτρόπως δὲ διὰ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως νὰ ἐπιβάλωμεν τὰς ἰδέας καὶ τὰς τάσεις τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. Ὁ ἐργάτης ἔχει δικαίαν· δὲν εἶνε ἀπόκληρος ἐν τῷ βίῳ τούτῳ. Οὔτε τὰ κοινωνικὰ πρόνομια, τὰ μέχρι τῆς χθὲς παρέχοντα δικαίωματα μόνον ἄνευ καθηκόντων εἰς ἐλαχίστους, τοὺς μὴ ἐργαζομένους, εἰς τοὺς δικαιολογούντας αὐτὰ ἐκ τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς, οὔτε τὸ κεφάλαιον, ἄλλη ἐκδήλωσις τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως, ὀφείλουσιν ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν κυριαρχίαν ταύτην. Ἐπῆλθεν ὁ καιρὸς νὰ εἴπῃ τὸν κυρίαρχον αὐτῆς λόγον ἡ ἐργασία· νὰ καταρρίψῃ τὰ πρόνομια καθ' ὁλοκληρίαν, νὰ καταστήσῃ ὄργανον τῶν

σκοπῶν αὐτῆς τὸ κεφάλαιον. Ἡ ἐργατικὴ μερίς ὀφείλει νὰ ἀπαιτήσῃ γεγωνυίαν τῇ φωνῇ, ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς αὐτῆς συναθροίσεσιν, ἢ ἐν τῷ παγγερμανικῷ Κοινοβουλίῳ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς, διὰ τοῦ ἡμερησίου τύπου καὶ τοῦ περιοδικοῦ, τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῆς. Ζητοῦμεν τὸν περιορισμὸν τῶν ὥρων τῆς ἐργασίας, ἵνα ὑπολείπηται ἡμῖν καιρὸς πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀπόλαυσιν καὶ ψυχαγωγίαν, πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν ἡμῶν μέριμναν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἡμερομισθίου, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ὠφελείας τοῦ κεφαλαίου. Ζητοῦμεν τὴν ὑπὸ τῆς πολιτείας διοργανώσιν τῆς ἰδιοκτησίας, κατὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξεως, τὴν κατάργησιν τῆς κληρονομίας, ὡς συντελούσης εἰς τὴν διαιώνισιν τῆς ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας βασιζομένης κοινωνικῆς ἀδικίας. Ζητοῦμεν τὴν πλήρη, τὴν ἀπόλυτον συμμετοχὴν τοῦ ἐργάτου εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, τὴν καταστροφὴν πάντων τῶν κοινωνικῶν προνομίων, ὅπου ταῦτα καὶ ἂν ἀντιπροσωπεύονται—καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου. Καὶ ἐπὶ τέλους ζητοῦμεν τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνιστικῆς δημοκρατίας, εἴτε διὰ τῆς ἡμέμου συζητήσεως, εἴτε καὶ διὰ τῆς ἐπαναστατικῆς βίας... »

Ἄγνοῶ ἂν ἡ ἀνατρεπτικὴ φαντασία τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρήτορος, προωρισμένου ἤδη ὡς ἀντιπρόσωπου τῆς ἐργατικῆς μερίδος διὰ τὸ παγγερμανικὸν Κοινοβούλιον, ἤθελεν ὠθήσει αὐτὸν περαιτέρω ἔτι, πρὸς ἄλλας, μᾶλλον ἀπηγορευμένας, ἐπιθυμίας, οἷον τὴν κατάργησιν τοῦ ὑφισταμένου Θεοῦ, ὡς τοῦ παραιτίου πάσης τῆς ἱστορικῆς ἀδικίας, ἥτις μέχρι τοῦδε παρεκώλυσε τὴν ἀληθῆ πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ πρὸς ὅσα ἄλλα βαττολογήματα διασκαλίζει ὁ ἀδιάλλακτος κοινωνισμὸς ἐν ταῖς ἀναρχικαῖς αὐτοῦ συναθροίσεσι. Δυστυχῶς εἰς τὴν ἀκάθεκτον τοῦ ρήτορος εὐγλωττίαν ἐμελλε νὰ θέσῃ τέρμα ἡ αἰφνιδία ἀνάμιξις τῆς μέχρι τοῦδε ἀφώνου παρισταμένης ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, κηρυξάσης ἀποτόμως τὴν λήξιν τῆς συνεδριάσεως. Ἄπασα ἡ ἀναρχικὴ καὶ ἀπειλητικὴ ἐκείνη ὁμήγυρις, ἡ ἐπευφημοῦσα τὰ μᾶλλον φαντασιώδη καὶ ἀπραγματοποιήτα ὄνειρα τῶν ἀγορευσαντων, ἡ ὁμνύουσα τὴν καταστροφὴν τοῦ καθεστώτος, ὑπεχώρησε παραχρῆμα ἐνώπιον τοῦ ἀστυνομικοῦ ἐμβλήματος, ἐξήρχετο δ' ἐν σιγῇ καὶ τάξει τοῦ καταστήματος, ἐλαχίστων μόνον διαμαρτυρομένων κατὰ τῆς αὐταρχικῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τοῦ πρὸς τὰ πολιτικὰ καθεστῶτα σεβασμοῦ διατελεῖ τοσοῦτον ἔτι ἰσχυρὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ὥστε σπανίως δύναται νὰ ὑπάρξῃ οὐχὶ ἀντίστασις, ἀλλὰ συζήτησις διατάξεώς τινος τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ὅσον αὕτη καὶ ἂν ᾖ πολλὰς αὐθαίρετος καὶ ἀδικαιολόγητος.

Παρέμεινα ἐπὶ τινὰ χρόνον μέχρι τῆς ὁλοσχεροῦς ἐκκένωσης τῆς αἰθούσης. Περὶ τὸ βῆμα ἐντελής ἤδη ἐπεκράτει σιγῇ. Οἱ ἐργάται εἶχον ἀποχωρήσει. Ἐξῶθεν ἤκούετο μόνον ὁ ἀκανόνιστος τῶν βηματικῶν αὐτῶν ὁρὸς. Ὅμως τις ἤδε νικητήριόν τι ᾄσμα, τὸ ᾄσμα τῆς γερμανικῆς πατρίδος, ἐπαναστατικὸν θούριον ἀγνώστου κοινωνιστικοῦ ποιητοῦ· ἀλλ'

ὁ ἦχος ἦτο γοργός, τολμηρὰ δὲ ἡ τῶν στίχων ἐννοια. Ἡ τοιμαζόμεν νὰ ἐξέλθῃ ἤδη ἐπίσης μετὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ πολυλοῦ πλήθους. Ὅποτε εὐγενέστατα καὶ ἀθρότατα μ' ἐπλησίασεν ὁ κατ' ἐξοχὴν τῆς ἐσπερινῆς ἐκείνης συνεδριάσεως ρήτωρ, ὁ διδάκτωρ Ἑρρίκος.

— Ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐξέλθωμεν ἡμῶν καὶ νὰ συμπεριπατήσωμεν; Εἶνε *ἐλληνικὴ* νύξ. Ἴσως ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ αὐτῆς σιγῇ εὐρωμέν τινὰ λύσιν ἐν τῇ συνδιαλέξει τοσοῦτων προβλημάτων, τὰ ὅποια πρό τινων ἔτι στιγμῶν μᾶς ἀπασχολοῦν.

Δὲν εἶχον ἀφορμὴν ν' ἀποκρούσω τὴν εὐγενῆ ταύτην, ὅσον ἀπροσδόκητον, πρόσκλησιν· ἐξ ἐναντίας δ' ἐνδιεφερόμην νὰ γνωρίσω καλλίτερον τὸν ἥρωα τῆς ἐσπέρας ἐκείνης.

Ἐξήλθομεν. Ἦτο ἀληθῶς ἐλληνικὴ νύξ. Τὰ ἄστρα ἤκτινοβόλουν λαμπρότατα ἐπὶ τοῦ στερεώματος.

(Ἀκολουθεῖ).

Καὶ πάλιν περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ζητήματος τῆς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων διαβάσεως τῆς Ἑρυθρᾶς θαλάσσης.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΠΥΘΩΜ

ἀρχαίας πόλεως ἐν Αἰγύπτῳ

ΠΡΩΤΟΥ ΔΕ ΣΤΑΘΜΟΥ ΤΗΣ ΕΞ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΕΞΟΔΟΥ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ

Πτολεμαϊκῆς στήλης ἀνεύρεσις

ὑπὸ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ

Ἡπειρώτου, σχολάρχου νῦν ἐν Κάμπῳ Ἀβίας.

§ α'. Γράφοντες ἄλλοι¹ ἐν τῷ *Ἀπόλλωνι* περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ζητήματος τῆς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων διαβάσεως τῆς Ἑρυθρᾶς θαλάσσης, παρατηροῦμεν τῷ σοφῷ ἀρχαιολόγῳ κ. *Brugsch*, παραδεχομένῳ τὴν διὰ τῆς Σερβωνίδος λίμνης διάβασιν κλ. κλ. τάδε: «Τίς τῶν σοφῶν δύναται νὰ καυχήθῃ ὅτι ὠρισμένως καὶ ἐπιστημονικῶς σταθμὸν τινὰ τῆς Ἰσραηλτικῆς πορείας προσδιώρισεν, ὥστε ἄλλος τις τῶν ἐπιστημόνων νὰ μὴ μετακινήσῃ εἴτε δεξιὰ, εἴτε ἀριστερά, τῆς θέσεως ἐκείνης; Τίς τῶν σοφῶν δύναται νὰ εἴπῃ εἰς τὸν πεφωτισμένον κόσμον, ὅτι ἐκ Γεσέμ τῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾗ παρῶκουσιν οἱ Ἑβραῖοι, αὐτὸς ἠδυνήθη ἐν μαθηματικῇ ἀκριβείᾳ, νὰ χαράξῃ τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς τὴν Ἑρυθρὰν θάλασσαν κατ' εὐθείαν ἄγουςαν; Ναί, ἐν τῇ Ἐξόδῳ τοῦ Μωϋσέως ἀναφέρονται οἱ σταθμοὶ τῆς πορείας, καὶ δὴ καὶ ὀνόματα αὐτῶν, ἀλλὰ δυνάμεθα σήμερον μετὰ παρέλευσιν χιλιάδων ἐτῶν νὰ ὀρίσωμεν ἐν ἀκριβείᾳ: ποῦ ἔκειντο οὗτοι, χωρὶς ἕτερος τῶν ἀρχαιολόγων τῶν μεταγενεστέρων νὰ εἴπῃ τὰ ἐναντία; κλ. β. Οὐδ' ἐφανταζόμεθα τότε, ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους ἐμελλε νὰ ἀνα-

1) Ἀπόλ. ἀριθ. 15, σελ. 227—231, ἔτ. β', φουλ. Ἰουλ. 1884.

2) Ἀπόλ. ἐνθ' ἀνωτέρω.